

degeneratie in een dergelijk kleine geïsoleerde populatie kan niet uitgevlakt worden.

De Hamster is in Nederland beschermd bij het besluit beschermde inheemse diersoorten. De Nederlandse regering behoort tevens tot de medeondertekenaars van de conventie van Bern, waarin verklaard wordt de habitat van o.a. de hamster zoveel mogelijk te beschermen en in stand te houden. Een eventuele aanleg van Rijksweg 73 ten oosten van de Maas is vanuit het eerder ingenomen standpunt van de regering dan ook zonder meer af te wijzen.

Literatuur

HUSSON, A.M., 1949. Over het voorkomen van de Hamster, *Cricetus cricetus* (L.), in Nederland. Publ. Natuurhist. Gen. Limburg, 2, p. 13-54.

LENDERS, A.J.W., 1981. De Hamster, een nieuwe emigrant in de Roerstreek. Roerstreek '81, jaarboek H.V.R. 13, p. 33-51.

MOURIK, W.R. VAN, 1962. De Hamster, *Cricetus cricetus* (L.) in Nederland. Gestencild rapport R.I.V.O.N., 83 pp.

STIBOKA, 1972. Bodemkaart van Nederland. Schaal 1 : 50.000. Toelichting bij de kaartbladen 57 Oost Valkenswaard en 58 West Roermond. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

VOGEL, R. 1936. Das gegenwärtige Vorkommen des Hamsters (*Cricetus cricetus* L.) in Würtemberg, in seiner Abhängigkeit

vom Boden. Jh. Ver. vaterl. Naturk., vol. 92, p. 171-180, Würtemberg.

WIJNGAARDEN, A. VAN, LAAR, V. VAN en TROMMEL, M.D.M. 1971. De verspreiding van de Nederlandse zoogdieren. Lutra 13 (1-3), p. 15.

Summary

THE NORTHERNMOST POPULATION OF THE COMMON HAMSTER (*CRICETUS CRICETUS* L.) IN THE NETHERLANDS, THREATENED BY THE CONSTRUCTION OF MOTORWAY 73.

The latest investigation of the distribution of the Common hamster in the Netherlands took place in the early sixties. Concerning the northern part of the area of distribution, this investigation was not exhaustive. In 1981 the Linnerveld (situated in the middle of the province of Limburg) was investigated. In this territory 34 burrows of the Common hamster were found. As far as we know, this investigation concerns the northernmost population of the Common hamster in the Netherlands. Probably it is an isolated population having no contact with other groups of hamsters living more southwards.

From the outline map it is evident that the Hamster-population can be divided into two sub-groups. The habitat of one of these sub-groups threatens to be destroyed by the construction of a new motorway. In all probability this will lead to the total disappearance of the Hamster-population in the Linnerveld.

RUILVERKADELING IN HET LOOBEEKDAL

door

PIET VAN DEN MUNCKHOF

Parkweg 50 6511 BH Nijmegen

Inleiding

Zoals VAN DER WEIJDEN e.a. (1977) schrijven, is het landbouwbeleid in Nederland er paradoxaal genoeg op gericht, dat de individuele boer elk jaar z'n produktie verhoogt, maar alle boeren samen niet of nauwelijks. Men probeert dit te bereiken door schaalvergroting, mechanisering, intensivering, afstoting van arbeid en afstoting van grond.

Eén van de belangrijkste instrumenten daarbij is de ruilverkaveling, die er vooral op gericht is het land aan te passen aan het gebruik van machines. VAN DER WEIJDEN e.a. noemen de gevolgen van ruilverkavelingen voor natuur en landschap ruïneus en beschrijven die gevolgen aldus:

"gronden worden geëgaliseerd, houtwallen geslecht, sloten gedempt en rechtgetrokken, perce-

len vergroot en gestandaardiseerd, grondwaterpeilen verlaagd en genivelleerd, boerderijen afgebroken, nieuwe standaardboerderijen gebouwd, wegen aangelegd en verbreed en nog veel meer. Kortom, vrijwel iedere landschappelijke afwisseling verdwijnt, biotopen van planten en dieren worden vernietigd en praktisch alles wordt gestandaardiseerd. Wat na deze nivellering overblijft kan misschien best worden omschreven als een landschappelijke Bijlmermeer." Jaarlijks worden in Nederland zo'n 40.000 hektaren grond verkaveld. Volgens ALGRA (1980) stond in Nederland voor 1980 ongeveer f 450.000.000 op de begroting voor ruilverkavelingen en de apparaten die deze ruilverkavelingen voorbereiden en uitvoeren!

Een van de ruilverkavelingen, die momenteel in de

uitvoeringsfase zijn, is ruilverkaveling "Overloon-Merselo". Deze omvat bijna 8000 hektaren grond in oostelijk Noord-Brabant en Noord-Limburg. Ook het Loobeekdal ligt (grotendeels) in deze ruilverkaveling.

Eerder beschreef ik het ontstaan van het landschap van het Loobeekdal, zoals dat er tot ongeveer 1978 uitzag (VAN DEN MUNCKHOF, 1981). Ofschoon de natuurwetenschappelijke waarde van het beekdal ook door waterverontreiniging, het storten van vuilnis, wegeaanleg, overbemesting e.d. verminderd is, heeft vooral de uitvoering van de ruilverkaveling tot een enorme verarming van flora en fauna geleid. In dit artikel wil ik in 't kort aangeven, waarom de ruilverkavelingswerken zo'n katastrofale nivellerende invloed hadden.

Waarom het fout ging

Bij iedere ruilverkaveling is sprake van segregatie. Dat wil zeggen, dat een scheiding van functies plaatsvindt in afwisselende landschappen, waarin natuurwetenschappelijk waardevolle elementen (bijv. broekbossen, hooilanden, houtwallen, sloten, beken en onverharde wegen) nog overal verspreid voorkomen tussen minder waardevolle elementen (zoals bepaalde intensief gebruikte akkers en cultuurweiden). Enkele van de natuurwetenschappelijk waardevolle elementen worden gehandhaafd en de rest van het landschap wordt op een groot-schalige manier voor moderne landbouw geschikt gemaakt, waarbij bijna alle daarin voorkomende natuurwetenschappelijk waardevolle elementen geheel of grotendeels vernietigd worden.

Om te bepalen welke landschapselementen natuurwetenschappelijk het meest waardevol zijn, is een goede inventarisatie nodig. Volgens VAN NES & ENSINK (1973) worden bij ruilverkavelingen wel inventarisaties bij het ontwerpplan betrokken, maar in de praktijk zou steeds weer blijken, dat "deze inventarisaties onvolledig zijn en dat t.a.v. de daaruit naar voren komende belangen onverantwoord veel concessies worden gedaan". Helaas heeft ook in het Limburgse deel van het ruilverkavelingsblok "Overloon-Merselo" een zéér onvolledige natuurwetenschappelijke inventarisatie plaatsgevonden. Slechts één keer (op 17 juni 1968) bezochten leden van de Natuurwetenschappelijke Commissie (N.W.C.) uit de Natuurbeschermingsraad, samen met medewerkers van het Staatsbosbeheer en de Cultuurtechnische Dienst, het circa 3300 hektaren grote blok "Merselo". Op grond van dit ene bezoek werd het N.W.C.-advies van 22 au-

gustus 1969 aan de staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (C.R.M.) opgesteld. Uit dit advies blijkt duidelijk, dat men tijdens de inventarisatie vrijwel alleen oog had voor bosjes, houtwallen e.d., kortom voor landschapselementen met bomen. Zo schrijft de N.W.C.: "Het ruilverkavelingsgebied wordt voor een groot deel ingenomen door het van plaats tot plaats in breedte variërende en nog tamelijk rijk van bosjes, wallen en singels voorziene beekdal van de Molen- of Loobeek." In haar advies konkludeert de N.W.C. dan ook: "Uit overweging van landschapsbehoud is het naar de mening van de commissie van het grootste belang, dat in het gehele blok zoveel mogelijk bestaande groenelementen, zoals bosjes, houtwallen, heggen, singels en solitaire bomen gespaard worden." In haar advies noemt de commissie een aantal terreinen op, die "op grond van hun natuurwetenschappelijke betekenis voor behoud in de huidige staat in aanmerking komen". Zonder uitzondering zijn dit terreinen, die geheel of grotendeels uit bos, houtwallen e.d. bestaan.

Verreweg het grootste deel van het Loobeekdal is door de N.W.C. kennelijk in het geheel niet geïnventariseerd. En de weinige landschapselementen, die de commissie wél onderzocht, zijn zeer oppervlakkig geïnventariseerd. Zo beschrijft de N.W.C. het Weverslose Broek door algemene tot zeer algemene plantensoorten zoals Moerasspirea (*Filipendula ulmaria*), Kleefkruid (*Galium aparine*) Leverkruid (*Eupatorium cannabinum*), en Hondsdraf (*Glechoma hederacea*), op te sommen. Ook noemt men plantengeslachten zoals els, wilg, berk en meidoorn, waarvan niet duidelijk is, welke soorten er mee bedoeld worden. Wat men niet doet is de plantensoorten opnoemen, die het Weverslose Broek werkelijk waardevol maken, zoals Grauwe Els (*Alnus incana*), Slangewortel (*Calla palustris*), Grote Keverorchis (*Listera ovata*), Step- en Zompzegge (*Carex echinata* en *C. curta*), Moerasviooltje (*Viola palustris*), Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*), Bosbies (*Scirpus sylvaticus*), Gewone Watterranonkel (*Ranunculus peltatus* subsp. *peltatus*), en Kleine Valeriaan (*Valeriana dioica*). Voor het broekbos in de Spurkt noemt de N.W.C. o.a. de zeer algemene Grote Brandnetel (*Urtica dioica*), terwijl soorten als Elzenzegge (*Carex elongata*), Grote Boterbloem (*Ranunculus lingua*), Bosbies en Adderwortel (*Polygonum bistorta*), in het advies ontbreken! Kennelijk heeft men al die zeldzamere soorten tijdens de blikseminventarisatie van 17 juni 1968 over het hoofd gezien!

Ondanks de zeer onvolledige inventarisatie bracht de N.W.C. een aantal goede adviezen uit aan C.R.M.. Zo schreef de commissie over het Weverslose Broek; "Voor het behoud van het gebied zullen maatregelen getroffen moeten worden om het huidige waterregime te continueren." Over het broekbos in de Spurkt adviseerde de commissie; "In verband met de te verwachten verlaging van het waterpeil van de Loobeek dienen ter handhaving van het huidige waterregime van het broekbos maatregelen getroffen te worden" en over het broekbos aan de Loonse Pas; "Voor het behoud van het huidige karakter van dit bosje dient een ruime bufferzone van graslanden mede gespaard te worden om zodoende de waterhuishouding te kunnen handhaven". Soortgelijke adviezen werden gegeven over enkele andere broekbosjes in het Loobeekdal. Helaas vinden we vrijwel geen van deze adviezen terug in het "stemmingsrapport", zoals we verderop nog zullen zien.

Behalve de door de N.W.C. in kaart gebrachte terreinen, die op grond van hun natuurwetenschappelijke waarde behouden dienden te blijven, komen in genoemd stemmingsrapport (ANONYMUS, 1971) nog enkele andere snippertjes van het Loobeekdal voor als "te handhaven". Toevallig zijn daar ook natuurwetenschappelijk interessante terreintjes bij. Maar er bevinden zich ook natuurwetenschappelijk waardeloze terreinen onder, zoals de vuilnisstortplaats "Venrays Broek", waarover de N.W.C. al in 1969 schreef; "Dit gebied, een voormalig broekbos heeft zijn betekenis grotendeels verloren, aangezien het een officiële vuilstort is geworden". Net als die stortplaats wordt ook een akker aan de rand van het Loobeekdal (tussen de Weverslose Berg en de bossen aan de Rouwkuilen) in het stemmingsrapport als "te handhaven bos" aangegeven!

Dat natuurwetenschappelijk minder waardevolle gebiedjes in het rapport staan als "te handhaven" terreinen is op zich natuurlijk niet erg. Maar dat ècht waardevolle landschapselementen er niet in voorkomen, is erger! Grote delen van het Loobeekdal ontbreken in het rapport. Niet vuilnisstortplaats "Venrays Broek", maar bijvoorbeeld het Afleidingskanaal met planten als Ondergedoken Moerasscherm (*Apium inundatum*), Drijvende Waterweegbree (*Luronium natans*), Gewone Waterranonkel, Kransvederkruid (*Myriophyllum verticillatum*), en Naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*), en vogels als de IJsvogel (*Alcedo atthis*), en de Grote gele kwikstaart (*Motacilla cinerea*), had men

als "te handhaven" aan moeten geven!

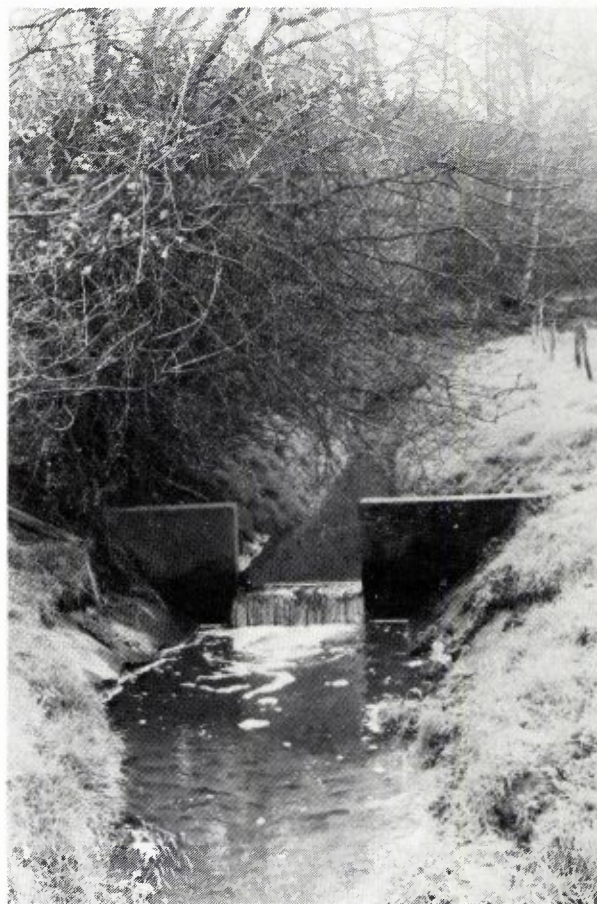
Slechts een zeer klein deel van het Loobeekdal (hoofdzakelijk het Weverslose Broek) zou volgens het stemmingsrapport aan een natuurbeschermingsinstantie (in dit geval Staatsbosbeheer) worden toegewezen. Omdat de rest van het zeer waardevolle beekdal aan de ruilverkaveling ten offer dreigde te vallen, kon een reactie van natuurbeschermingszijde natuurlijk niet uitblijven. Zoals we in het volgende hoofdstukje zullen zien, pleitten vele natuurbeschermers voor behoud van een groter deel van het Loobeekdal dan volgens de oorspronkelijke plannen de bedoeling was. In 1975 stelden Venrayse gemeenteradsleden hierover verschillende vragen aan ruilverkavelaars en een medewerker van Staatsbosbeheer, tijdens een informatieve raadsvergadering. In de notulen van deze vergadering vinden we zeer interessante gegevens over de redenen, waarom geen groter deel van het Loobeekdal in handen van Staatsbosbeheer (C.R.M.) zou komen. Op de vraag van een raadslid, of het nauwelijks zinnig was aan een groter aan C.R.M. toe te wijzen gebied (door hem "paarse vlek" genoemd) te denken, kwam het volgende antwoord: "Over het Loobeekdal is blijkbaar een misverstand ontstaan. C.R.M. heeft op een gegeven ogenblik laten weten niet meer geïnteresseerd te zijn in het Loobeekdal voor wat betreft een eventuele uitbreiding van het paarse gebied, en wel omdat de fondsen daarvoor niet beschikbaar waren, tenzij er geknabbeld zou worden aan het Maasheggenlandschap". Kennelijk was geldgebrek voor C.R.M. niet de enige reden het Loobeekdal grotendeels aan z'n lot over te laten. Eerder op de avond had een ruilverkavelaar namelijk verklaard: "Van diverse kanten is gesteld dat de paarse vlek aan de zuidkant veel groter zou moeten zijn. In de tijd vlak vóór de stemming is hierover met CRM gesproken. Het ministerie heeft daatbij te kennen gegeven dat de Loobeek voor haar niet interessant was, omdat deze in de jaren '30 gekanaliseerd was en omdat er een hoogspanningsleiding overheen liep. Verder werd er door het ministerie op gewezen dat er bovenstreams ook een zuiveringsinstallatie is, en wel die van IJsselstein, die overigens niet altijd even goed werkt. CRM achtte de verkrijging van een landschapsreservaat in het gebied van de uiterwaarden van veel groter belang". De reden, waarom het Noordbrabantse "Maasheggengebied" (dat net als het Loobeekdal in natuurwetenschappelijk opzicht zéér waardevol is) door C.R.M. van groter belang werd geacht, was

volgens de Staatsbosbeheer-medewerker: "De uiterwaarden van de Maas zijn interessant, omdat zij in een zeer kleine schaal een grote differentiatie met zich brengen. Die grote differentiatie levert een aantal vliegen en insecten op, die bijdragen aan een zogenaamd eco-systeem, dat uit natuurwetenschappelijk oogpunt stabiel is dan een mono-cultuur. Deze diversiteit is voor C.R.M. aanleiding geweest om aan dit gebied prioriteit te geven".

Verschillende van bovengenoemde redenen zijn m.i. niet juist. De Loobeek werd in de dertiger jaren wel genormaliseerd (evenals trouwens verschillende zijbeken), maar dit gebeurde op een zodanige, weinig ingrijpende wijze, dat er een natuurwetenschappelijk zéér waardevolle, halfnatuurlijke beek overbleef, die nog zeldzame planten en dieren herbergde, zoals de Gewone Waterranonkel en het (wettelijk beschermde) BERPJE (*Noemacheilus barbatulus*). Als een hoogspanningsleiding een bezwaar was, waarom ligt het uiteindelijk als natuurreservaat aangewezen gedeelte van het Loobeekdal dan zodanig, dat....er juist een hoogspanningsleiding overheen loopt?! En wat die zuiveringsinstallatie van IJsselstein betreft, ondanks die installatie was de waterkwaliteit van de Loobeek nog zodanig goed, dat het BERPJE er in voorkwam! Ik heb sterk de indruk, dat C.R.M. een veel groter deel van het Loobeekdal aan had willen kopen, als men geweten had dat dit beekdal natuurwetenschappelijk zo waardevol was, m.a.w. als de officiële natuurwetenschappelijke inventarisatie van dit beekdal beter was uitgevoerd!

De strijd om het Loobeekdal*)

In 1972 begon ik met een natuurwetenschappelijke inventarisatie van het Loobeekdal. Ik kwam er al snel achter, dat minstens twee grote delen van dit dal, met als kernen de Spurkt en het Weverslose Broek, zeer waardevol waren. In 1973 werden de eerste gegevens in de vorm van een tweedelig rapport over de vegetatie van beide delen van het beekdal (VAN DEN MUNCKHOF, 1973) gepubliceerd, alsmede een plantenlijst, waarin de flora van deze dalgedeelten behandeld werd. In een voorlopige vorm werd deze laatste lijst ook opgenomen door VAN INGEN (1973), voor zover het soorten betrof uit het gebied met als kern het Weverslose Broek. Tal van gegevens over flora, fauna en vegetatie van

Figuur 1. Stuwte in de Weverslose Beek van vóór de ruilverkaveling, 1 april 1978.

het Loobeekdal, die bij de officiële N.W.C.-inventarisatie niet aan het licht waren gekomen, werden nu gepubliceerd. De voormalige directeur van het inmiddels opgeheven Recreatieschap Peel en Maas en de toenmalige burgemeester van Venray noemden de rapporten een omvangrijke inventaris, "die opzienbarende informatie over de onvermoede rijkdom van het gebied geeft" (SCHOLS & VERWIEL, 1975). In verschillende rapporten werd gepleit voor behoud van de gebieden met als kernen de Spurkt en het Weverslose Broek. Dit pleidooi werd in 1974 overgenomen door de Werkgroep Milieu uit Horst. Uit het geruchtmakende rapport "Het Loobeekdal bij Venray - een uniek landschap bedreigd!" (VAN DEN MUNCKHOF & CUPPEN, 1974) blijkt, dat gestreefd werd naar bescherming van 200 tot 300 hektaren van het Loobeekdal. Over de ligging van die minimaal 200 hektaren lezen we; "In deze 200 hektaren zouden dan wel broekbossen, houtwallen, struwelen, weggetjes, drassige hooilanden, sloten en beken opgenomen moeten worden. Daarbij dient nog wel te worden

*) Schrijver dezes was in de periode 1973-1975 lid van de Werkgroep Milieubeheer Limburgse Peel uit Venray en in de periode 1974-1976 van de Werkgroep Milieu uit Horst.

Figuur 2. Afleidingskanaal in de Spurkt, vóór de ruilverkaveling, 4 mei 1974. Foto: Martien van den Munckhof.

aangemerkt, dat bij voorkeur de helft van het te beschermen gebied in het Kempisch district moet zijn gelegen, en de andere helft in het Fluviatiele district. Na jarenlang onderzoek zijn hiervoor 2 gebieden geschikt bevonden, t.w. de Spurkt en het Beekdal Merselo-Weverslo". Medio 1974 probeerde de Werkgroep Milieu om met de Plaatselijke Commissie voor de ruilverkaveling Overloon-Merselo (de "P.C.") te gaan praten over behoud van een zo groot mogelijk deel van het Loobeekdal. De P.C. weigerde echter met de groep te spreken! Men wilde alleen contact met de Werkgroep Milieubeheer Limburgse Peel uit Venray, die veel minder harde eisen stelde. De hoofd-ingenieur-directeur voor de Landinrichting schreef in 1974 aan de groep; "Ik merk nog op, dat voor de plaatselijke Commissie een contact met de werkgroep Venray méér voor de hand ligt en er een deskundige van natuur en landschap aan de commissie is toegevoegd. Ik raad U voorts aan uw energie vooral te richten op die gebieden, die in de toekomst op de nominatie staan voor een landinrichtingsproject". Op de vraag van de Werkgroep Milieu, of de ruilverkavelingsplannen uitgesteld of ingrijpend gewijzigd zouden kunnen worden, antwoordde de hoofd-ingenieur-directeur (die een controlerende taak op de P.C. heeft) negatief; de oplossing van de problemen zou gezocht moeten worden "in een in overleg met de streek i.c. de Plaatselijke Commissie te vinden geleidelijke aanpassing van de plannen", waartoe de P.C. niet ongenegen zou zijn....

Omdat de Werkgroep Milieu geen inspraakmogelijkheden kreeg, kon deze groep alleen verder gaan

Figuur 3. Het gedeelte van het Afleidingskanaal van foto 2, nadat het helemaal was gedempt, 10 oktober 1978.

met het inventariseren van het Loobeekdal. In 1975 verscheen een zeer lijvig inventarisatierapport (CUPPEN, HESEN & VAN DEN MUNCKHOF, 1975), in 1976 gevolgd door een uittreksel uit dit rapport (CUPPEN, 1976).

Dat deze inventarisatierapporten van invloed waren, blijkt wel uit het ontwerp-Streekplan Noord- en Midden-Limburg, waarin de gebieden "Spurkt" en "Beekdal Merselo-Weverslo" beiden de allerhoogste landschapsecologische waardering krijgen. En in het Basisplan Openluchtrecreatie Gewest Noord-Limburg worden ze beiden tot de categorie "aanzetten voor milieubouwkundig te ontwikkelen gebieden t.b.v. natuur" in het "menggebied agrarisch/natuur" gerekend.

Zoals we zagen, was de P.C. wél bereid, overleg te voeren met de Werkgroep Milieubeheer Limburgse Peel. Samen met enkele andere instanties (o.a. het voormalige Recreatieschap Peel en Maas en het Limburgs Landschap) streefde deze groep aanvankelijk naar het behoud van een circa 100 hectaren groot gedeelte van het Loobeekdal, waarin het Weverslose Broek ligt, kortom het gebied, dat van INGEN (1973) beschreef. Tijdens een gesprek met de P.C. werd de werkgroep medegedeeld, dat er bij het Weverslose Broek een "extra" stuw in de Loobeek zou komen. In mei 1975 kwam de al eerder genoemde medewerker van het Staatsbosbeheer tijdens een vergadering van de Werkgroep Milieubeheer Limburgse Peel vertellen, dat het er veel minder slecht uit zag voor het Loobeekdal. Tijdens de al eerder genoemde informatieve vergadering van de Venrayse gemeenteraad legde hij uit, wat dat goede nieuws allemaal inhield; "Na

overleg is er een voor beide partijen aanvaardbare oplossing tot stand gebracht. Er zal een stuw worden gebouwd, onder supervisie van de plaatselijke commissie, die het mogelijk maakt de waterstand in de bossen van Weverslo zodanig te handhaven, dat de bestaande vegetatievormen in stand gehouden kunnen worden. De stuw zal zó geconstrueerd worden, dat eventueel vrijkomende gronden daardoor ook veilig gesteld kunnen worden voor wat betreft hun natuurwetenschappelijke waarde. Het ziet er op het ogenblik rooskleuriger uit dan destijds bij de stemming. De kleine bosjes die voor de agrarische wereld strubbelingen kunnen veroorzaken, zijn uit natuurwetenschappelijke overwegingen bijzonder belangrijk, omdat zij een zelfde effect kunnen veroorzaken als wat in het Maasheggen-gebied wordt ervaren. Ons is dan ook verzocht een kaart te maken, waarop alle houtsingels zijn vermeld die uit natuurwetenschappelijke overwegingen bijzonder belangrijk, omdat zij een zelfde effect kunnen veroorzaken als wat in het Maasheggen-gebied wordt ervaren. Ons is dan ook verzocht een kaart te maken, waarop alle houtsingels zijn vermeld die uit natuurwetenschappelijke overwegingen gespaard dienen te blijven. Wij proberen op de nieuwste ontwikkelingen in te spelen. In de nieuwe ruilverkavelingen gaan wij nu zelfs zó ver, dat wij een aantal onverharde wegen aangeven die uit natuurwetenschappelijke overwegingen gespaard dienen te blijven". De Werkgroep Milieubeheer vond deze vage toezeggingen blijkbaar voldoende, want de groep staakte haar strijd voor behoud van een groter deel van het Loobeekdal vrijwel geheel, nadat al op 14 april 1975 was besloten, zeker tot aan de komst van de Staatsbosbeheer-medewerker niets meer te ondernemen.

Toen het verhaal van de Staatsbosbeheer-medewerker op 17 mei 1975 in het "Dagblad voor Noord-Limburg" verscheen, reageerde de Werkgroep Milieu meteen. In de krant van 22 mei '75 verklaarde de groep, dat een natuurwetenschappelijk waardevolle oppervlakte van 200 hektaren in het Loobeekdal vernield dreigde te worden ondanks alle gedane toezeggingen...

Niet alleen de Werkgroep Milieubeheer Limburgse Peel, maar ook de Milieufederatie Limburg (waarbij de Venrayse groep was aangesloten) werd door de P.C. telkens in de gelegenheid gesteld opmerkingen over de diverse ruilverkavelingsplannen te maken. Omdat ook de Werkgroep Milieu bij de Mi-

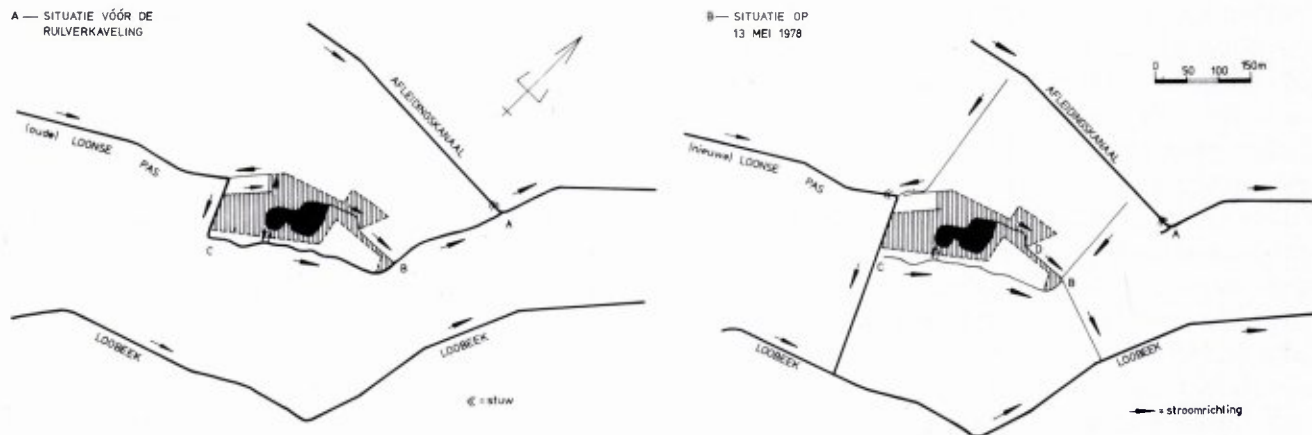
lieufederatie was aangesloten, mocht deze groep in juli 1975 de opmerkingen over het wegenbestek I mee opstellen. Op voorstel van de Werkgroep Milieu vroeg de Milieufederatie de P.C., het tracé van de Kulutweg bij Weverslo iets te wijzigen: "Het in het bestek weergegeven tracé is zodanig gekozen dat zowel gedeelten van het bosgebied aan de Zuidzijde van de bestaande weg, als delen van houtwallen en struikgewas aan de Noordzijde zullen moeten verdwijnen. De voordelen van het zo goed mogelijk volgen van het oude tracé heeft bij verbreding echter tot nadeel, dat het landschapsbeeld een volledige wijziging ondergaat doordat typische bermkenmerken zoals het genoemde struikgewas en houtwalelementen moeten verdwijnen. Om het bestaande landschapsbeeld zo goed mogelijk te handhaven, zouden wij een zodanige wijziging van het nieuwe tracé willen bepleiten waardoor de Noordelijke bermbegroeiing in stand gehouden kan worden. Het bosgebied aan de Zuidzijde van de Kulutweg is ons inziens van minder groot belang, terwijl daar de herstel-mogelijkheden groter zijn".

Dit wijzigingsvoorstel van de Werkgroep Milieu werd door de P.C. geaccepteerd en de Kulutweg werd dan ook zodanig aangelegd, dat de noordelijke berm grotendeels intact is gebleven.

Toen de ruilverkavelingswerkzaamheden in het Loobeekdal grotendeels uitgevoerd waren, bleek duidelijk dat de inmiddels opgeheven Werkgroep Milieu vroeger helemaal niet te pessimistisch was geweest. Het beekdal werd op een zeer ernstige manier aangetast. De tot Milieugroep Venray omgedoopte Werkgroep Milieubeheer Limburgse Peel zag dit nu ook wel in. Een lid van deze groep verklaarde in 1979: "Tegenover genoemde positieve zaken staat de telurstellende ontwikkeling in de ruilverkaveling Overloon-Merselo. Alle werk ten spijt en ondanks aanvankelijke toezeggingen, is er in de praktijk niet veel meer bereikt dan de bouw van één extra stuw, die bedreigde moerasbosjes moet beschermen. Voor het overige is het prachtige Loobeekdal ernstig aangetast" (VERWIEL, 1979).

De ruilverkavelingswerkzaamheden

In tal van beken en sloten werden nieuwe stuwen gebouwd. In tegenstelling tot de stuwten van vóór de ruilverkaveling (zoals dat van fig. 1) vormen deze stuwen een vaak onneembare barrière voor stroomopwaarts zwemmende vissen en andere

Figuur 4. De waterhuishouding van het broekbos aan de Loonse Pas.

waterdieren. Dit is een gevaarlijke situatie. Als een bepaald gedeelte van een beek namelijk verontreinigd wordt of uitdroogt, dan kan er vanuit het benedenstroomse gebied géén herbevolking meer plaatsvinden. Veel beken en sloten werden gedempt en elders al dan niet opnieuw gegraven. Zo werd bijvoorbeeld een deel van het Afleidingskanaal gedempt (fig. 2 en 3). Ook de benedenloop van de Loonse Pas werd ingrijpend verlegd. Uit figuur 4 is goed af te leiden, dat deze beek zelfs geen zijtak van het Afleidingskanaal meer is, doch nu op de Loonebeek afwatert!

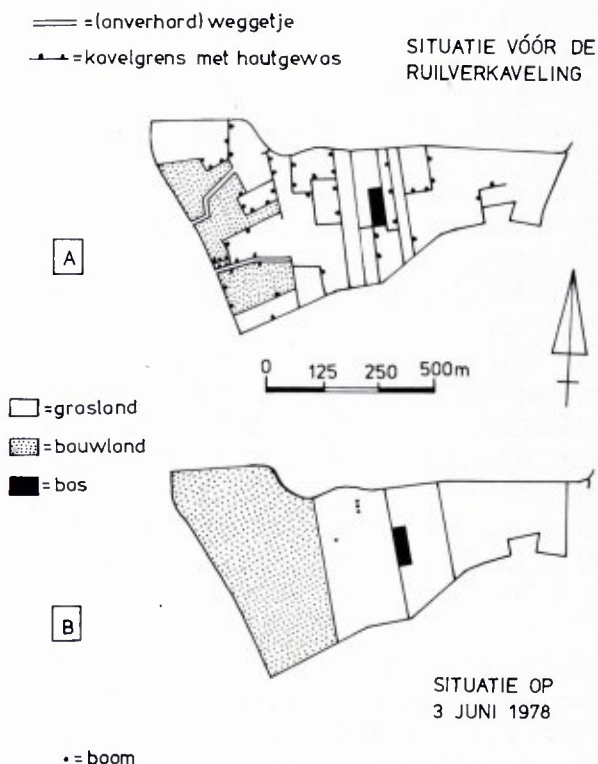
Verreweg de meeste beken en sloten werden gestandaardiseerd zoals bijvoorbeeld de Weverslose Beek. Ze kwamen er allemaal ongeveer hetzelfde uit te zien; kaarsrecht, breed en diep, met schuine oevers en met werkpaden.

De vroeger zo grote variatie in diepte, stroomsnelheid, steilheid van de oevers e.d. ging grotendeels verloren.

Ook tal van oude bruggetjes, duikers etc., met diepe, voor veel waterdieren onmisbare, nooit droogvallende kuilen in de slootbodem ("refugia") werden opgeruimd. De bruggen en duikers die er voor in de plaats kwamen, hebben betonnen vloeren ervóór en erachter, waardoor kuilen in de bodem nagenoeg ontbreken. Vooral de benedenloop van de vroeger smalle Loonebeek heeft men ernstig verminkt; dit is momenteel een breed kanaal, dat dienst doet als reservoir tijdens bijvoorbeeld onweersbuien. Op verschillende plaatsen in het Loonebeekdal (Vlakwater, bij Vuilnisstortplaats "Venrays Broek" en tussen het Afleidingskanaal en de Overloonse Duinen) werden nieuwe standaardboerderijen gevestigd. Vooral op deze, maar ook op andere, plaatsen in het beekdal werden bijna

alle oude kavelslootjes, houtwallen, weggetjes, singels, hagen, moerasjes e.d. opgeruimd. In figuur 5 is goed te zien, hoe een zeer kleinschalig gebied aan de weg van Venray naar Overloon werd veranderd in een grootschalig gebied, waarin men nog slechts 4 bomen en een bosje had laten staan....

Overal in het beekdal werden onverharde weggetjes en karresporen opgeruimd of verhard.

Figuur 5. Verandering in de verkavelingstoestand van een deel van het Loonebeekdal, gelegen aan de weg Venray-Overloon.

Ook de volgens het stemmingsrapport te handhaven gebiedjes werden vaak ernstig aangetast. Vaak gebeurde dat op een sluipende, indirecte manier. Zo werd het broekbosje van figuur 6 wel gehandhaafd, maar niet als broekbosje: middels een diepe, nieuwe kavelstoot werd het namelijk drooggelegd, waardoor het veranderde in een gewoon, droog bosje. Ook bijna alle andere broekbosjes van het Loobeekdal werden drooggelegd, ondanks het feit, dat reeds in 1969 door de N.W.C. werd gepleit voor maatregelen om de waterhuishouding van de bosjes te handhaven!

Het beekdal is door de aanleg van nieuwe, diepe en brede kavelsloten, beken en waterlossingen veel droger geworden.

Niet alleen broekbosjes, maar ook drassige hooilanden droogden door de aanleg van nieuwe sloten uit. Verschillende van deze vroeger zeer waardevolle hooilanden worden volgens het stemmingsrapport met bos ingeplant, waardoor ze hun natuurwetenschappelijke waarde grotendeels dreigen te verliezen. Het schitterende hooiland van figuur 7 is momenteel al beplant.

Nawoord

Voor het Loobeekdal komt dit artikel te laat. Doch hopelijk draagt het er toe bij, dat bij andere (o.a. toekomstige) ruilverkavelingen d egelijke natuurwetenschappelijke inventarisaties plaatsvinden, dat met die inventarisaties voldoende rekening wordt gehouden en dat  lle groepen en personen die een positieve bijdrage aan de inventarisaties kunnen leveren, ook daartoe in staat worden gesteld, ook al komen ze uit een buurgemeente van de gemeente waarin een bedreigd gebied ligt!

Literatuur

- ALGRA, S., 1980. Ruilverkavelingen: wie profiteert ervan? *Natuur + Milieu* 80(1), p. 3-15.
- ANONYMUS, 1971. Rapport voor de ruilverkaveling Overloon-Merselo. Centrale Cultuurtechnische Commissie.
- CUPPEN, H., TH. HESEN & P. VAN DEN MUNCKHOF, 1975. Loobeekdal (Gem. Venray). Floristische en faunistische inventarisatie. Werkgroep Milieu Horst.
- CUPPEN, H., 1976. Floristische en faunistische inventarisatie van het Loobeekdal (Gem. Venray). *Natuurhistorisch Maandblad* 65 (6), p. 93-105.
- INGEN, E. VAN, 1973. Het Loobeekdal tussen Merselo en Weverslo. Recreatieschap Peel en Maas.
- MUNCKHOF, P. VAN DEN, 1973. De plantengemeenschappen van het Loobeekdal. Deel 1: Het Beekdal Merselo-Weverslo. Deel 2: De Spurkt.

Figuur 6. Ontwatering van een broekbosje in de Spurkt, 26 juli 1978.

Figuur 7. Een schitterend hooiland in de Spurkt wordt gedeeltelijk bedolven onder aarde, afkomstig van de verbreding van de Loobeek, 26 augustus 1978.

MUNCKHOF, P. VAN DEN, 1981. Het ontstaan van het landschap van het Zwartwater en het dal van de Loobeek. *Natuurhistorisch Maandblad* 70(1), p. 11-22.

MUNCKHOF, P. VAN DEN & H. CUPPEN, 1974. Het Loobeekdal bij Venray: een uniek landschap bedreigd! *Werkgroep Milieu Horst*.

NES, H. VAN & H. ENSINK, 1973. Van ruilverkaveling naar landinrichting: een remspoor in natuur en landschap. In: *STUDIEGROEP RUILVERKAVELINGEN "ROLDE" EN "ANLOO"*, 1973. Moet dit zo door gaan? Een landschap wordt bedreigd.

SCHOLS, F. & H. VERWIEL, 1975. Jaarverslag 73/74 Recreatieschap Peel en Maas.

VERWIEL, H. 1979. Mensen en meningen. Bioloog Dr. Henk Hoedemaekers, voorzitter Districtscommissie Limburg Natuurmonumenten. *Limburgs Landschap*, juni 1979.

WEIJDEN, W. VAN DER e.a., 1977. Het dilemma van de nationale landschapsparken. Naar een nieuwe visie op landbouw en landelijk gebied. Stichting Natuur en Milieu.

Summary

RE-ALLOTMENT IN THE LOOBEK-VALLEY.

In the last few years a re-allotment has caused severe damage to the landscape, the flora and fauna of the Loobeek-valley in Venray in the North of the Dutch province of Limburg. The author points out that during the preparatory stages of the re-allotment, the area has not been investigated sufficiently. Due to this poor investigation, only a very small part of the valley was maintained as a nature-reserve. Some groups, worried about the consequences of the re-allotment, tried in vain to make save a larger part of the Loobeek-valley as a nature-reserve.

Some of the disastrous consequences of the re-allotment are discussed. The author points out that this paper will not stop the re-allotment in the Loobeek-valley but he hopes that it will lead to more serious investigations during the preparatory stages of other re-allotment plans.

DRIE NIEUWE VLEERMUISRESERVATEN

door

E. DE GROOD

(STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN)

p/a Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 6-7 6211 KJ Maastricht

Onlangs zijn door de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven van het Natuurhistorisch Genootschap drie onderaardse groeven afgesloten en in beheer genomen als "vleermuisreservaat". Het gaat om de Koeleboschgroeve bij Bemelen, de Roothergroeve eveneens bij Bemelen en de Apostelgroeve, welke gelegen is in het Jekerdal bij Maastricht. Deze groeven, die van belang zijn voor winterslapende vleermuispopulaties, stonden op de nominatie te verdwijnen, omdat deze voormalige kalksteenwinningen wegens instortingsgevaar zijn afgekeurd door het Staatstoezicht op de Mijnen. Aangezien de respectievelijke eigenaars niet voor de vereiste degelijke afsluitingen van hun groeven konden of wilden zorgen, bleef de Studiegroep weinig anders over dan hier in te springen, teneinde deze groeven voor de vleermuizen én het nageslacht te behouden. In goed overleg met de eigenaars werd de administratieve procedure afgewerkt, welke nu eenmaal noodzakelijk is bij het in gebruik nemen van een onderaardse groeve.

Hoewel niet in de zin der wet gaat het hier eigenlijk om monumenten. Deze groeven zijn niet alleen natuurmonumenten, vooral vanwege de unieke betekenis voor vleermuizen, maar ook cultuurmonumenten. Vooral dit laatste is een enigszins onder-

belicht aspect van deze onderaardse wereld. Dergelijke groeven zijn dikwijls honderden jaren oud en in wezen stille getuigen van de bedrijvigheid van weleer. Tekeningen, notities, namen en jaartallen vertellen de geschiedenis van generaties blokbrekers. Het gaat meestal om informatie die ons niet op een andere wijze werd nagelaten, daar het ambacht "blokbreken" en het dagelijks doen en laten van de werklieden geen belangwekkende onderwerpen waren waarover op papier iets werd genoteerd.

Verder is elke onderaardse kalksteengroeve op te vatten als een geologische ontsluiting, waardoor niet alleen een beeld van de ondergrond kan worden opgebouwd, waar vooral ook talrijke fossielen gevonden konden worden.

Verreweg de meeste van de belangrijke Krijtfossielen in ons Natuurhistorisch Museum hebben wij te danken aan de steenzagers van weleer.

Niettemin vormt het voorkomen van de vleermuizen de eigenlijke basis waarop het voortbestaan van deze groeven kon worden zekergestellt.

Het benodigde geld voor de - wettelijk verplichte - afsluitingen kon worden verkregen omdat twee instanties gelden beschikbaar wilden stellen voor daadwerkelijke vleermuisbescherming. De leden